

FILOZOFIJA BRIDŽA¹

VUK TRNAVAC
 Filozofski fakultet,
 Univerzitet u Beogradu
 vuktrnavac@gmail.com

SAŽETAK

Autor nastoji da tematizuje odnose koji se mogu uspostaviti između filozofije, kao *filozofije igre* i jednog prepoznatljivog misaonog sporta - *bridža*, koji je i mnogo više o toga. Bridž je individualna (po rejtingu), parska u suštini, ali i timska igra, u kojoj su rekvizit karte, a koju je kao „ugovorni bridž“ ustanovio 1925. amerikanac Harold Stirling Vanderbilt, dok je u pauzama od studija prava sa svojom devojkom razmišljao o tome kako da usloži jednu verziju igre vist koja je bila proto-bridž. Johan Huizinga je upravo u tom dobu, kada se i bridž razvijao stvarao svoja dela *Erasmus* (1924.) i *Homo Ludens* (1938.), te autor u ovom istraživanju želi da ispita da li se mogu uhvatiti izvesne paralele kada je u pitanju „duh vremena“ u kojem nastaju kako igra koju igraju najbogatiji i najmoćniji ljudi na svetu (nazivana je i „buržujskom“ na istoku) u 21. veku, tako i metodologija jednog *par excellence* - *ludičkog pristupa* u filozofiji (čija je preteča bio Niče), koji je kao *postmoderna* i danas aktuelan, te *metafizičkom dekonstrukcijom* logičko-dijalektičke probleme nastoji da podvede pod jezičke koji su u sve većoj meri shvaćeni u obliku same igre.

KLJUČNE REČI

Bridž, misaoni sport, filozofija, igra, filozofija igre, *Homo ludens*, Johan Huizinga, filozofija bridža

1. UVODNO POGLAVLJE – ŠTA JE (TO) BRIDŽ I KRATKA MU POVEST

„Bridž je najlucidnija igra koju je ljudski um ikada izmislio“

Somerset Mom

Bridž je parska (uvek za stolom igra jedan par igrača protiv drugog) misaona igra sa kartama u kojoj su one samo rekvizit, pa zbog toga ova igra ima „status sporta“ o kome je napisano više knjiga nego o bilo kom drugom misaonom sportu, uključujući i šah. Jedan od razloga za to može biti i broj mogućih kombinacija koji u bridžu iznosi skoro 10^{30} (tačnije: 5, 3645 ... $\cdot 10^{28}$). Što znači da bi za potpuno iskstvo svih podela uz pretpostavku da se svake sekunde stvara nova kombinacija karata od $4 \cdot 13$, koja je različita od prethodne bilo potrebno više od billion godina danonoćnog igranja.

1 Nacrt ovog teksta je prvi put bio predstavljen u okviru onlajn sesije (izlaganja) 12. 12. 2021. na Simpoziju(mu) *Filozofija igre* u organizaciji Udruženja Studenata Filozofije (USF-a) sa Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Kažu da bridž danas igra preko 200 miliona ljudi širom sveta. UNESCO preporučuje da se bridž se uči i igra u školama, te on jeste u nekim državama fakultativan predmet, a negde i redovan, dok u Francuskoj postoji i bridž univerzitet. Jedna Italija smatra bridž nacionalnim sportom. Mnoge poznate ličnosti i likovi igraju bridž poput književnika Somerseta Moma, te Agate Kristi i njenog lika Herkuala Poaroa, zatim strip junaci pas Snupi i njegov prijatelj Čarli Braun, ali i Džejms Bond upražnjava bridž u nekim od svojih avantura. Čuveni glumac Omar Šarif je bio profesionalni bridž igrač koji je često igrao sa članovima čuvenog italijanskog *Plavog tima*. Veliki državnici poput Vinstona Čerčila i Dvajta Ajzenhauera takođe su vežbali svoje taktičke i strategijske veštine putem ove igre. Biznismeni i neki od najbogatijih ljudi na svetu Bil Gejts i Voren Bafet dugi niz godina igraju bridž i ulažu nemala finansijska sredstva u ovu igru. Igrači bridža su i drugi sportisti poput tenisera Martine Navratilove i Rodžera Federera, kao i članovi muzičke grupe *Radiohead*, koji vole da upražnjavaju ovu igru na svojim putovanjima. Još jedna od zanimljivosti jeste da postoji jedan slučaj *ubistva zbog bridža* iz 1929. godine, kada je supruga usmrtila njegova žena nakon što je bio neprijatan prema njoj nakon jedne partije.

Naime, bridž se razvio u Engleskoj, početkom XX veka, usložnjavanjem pravila igre *vist*. (Biritč ili Ruski vist), kasnije bridž ili bridž-vist (plafonski bridž), a zatim aukcijski i rojal aukcijski. Ključna godina je 1925. kada je amerikanac Harold Stirling Vanderbilt, koji je u toku svojih studija prava zajedno sa svojom *lepšom polovinom* "položio temelj znanstvene teorije bridža" tako što je „dao konačnu formu licitaciji" i tako dobijamo - *Contract* (eng.- ugovor(ni)) *Bridge* - današnji bridž².

Kralj bridža ili *Prorok bridža* - Ely Culbertson, student ekonomije i političkih nauka, takođe sa svojom izabranicom, Džozefinom, najvažniji su za razvoj igre širom sveta, izume sistema licitacije, organizaciju kurseva, izdavanje časopisa i knjiga. Sredinom tridesetnih godina prošloga veka njihovo prezime je bilo sinonim za ovu igru, a evo i nekih citata: „Prvo smo trebali napraviti sistem. To je trajalo šest nedelja. Onda smo ga trebali prodati. Ciljali smo na žene, na njihov *kompleks inferiornosti*. Bridž je bio prilika da intelektualno pariraju svojim muževima. *Prodao sam bridž kroz seks*. Igra je spojila muškarce i žene. Koristio sam reči kao što su *forcing bid* i *approach forcing* jer imaju seksualnu konotaciju"³.

Od sredine XX veka postoje i međunarodne organizacije, pa tako EBL (European Bridge League) postoji od 1947. (dok World Bridge Federation – WBF postoji od avgusta 1958. godine) od kad se organizuju zvanična prvenstva širom

2 J., Gizycki, A., Gorny, *Čovjek i hazard*, (Naslov originala: *Kulturalno-obyczajova historia geir*), Prosvjeta, Zagreb, 1973., str. 365-370.

3 J., Clay, *Culbertson. The Man Who Made Contract Bridge*, Weidenfeld and Nicolson, London, 1985., str. 142.

sveta, najpopularniji je bio na zapadu, ali velike su šanse da će ih u bliskoj budućnosti istočne države (pogotovo Kina čiji predsednik veoma podržava bridž) nadmašiti. Na prostorima bivše (SFR) Jugoslavije igra se od šezdesetih godina XX veka, a u poslednje vreme osvajamo i međunarodne medalje⁴.

2. MISAONI MOSTOVI BRIDŽA I FILOZOFIJE

Rasel i Kalbertson

A philosopher may spend his whole life distinguishing between the important and the unimportant. Bridge players have a simple test: important tricks are those that have a bearing on the contract; all others are unimportant - Bridge Philosophy By Alfred Sheinwold⁵.

Osim što je slična filozofiji zbog toga što traži dokolicu (antički σχολείο) – slobodno vreme kako to tvrdi filozof i bridž autor Dejan Pavkov⁶, (svaka) igra, pa time i bridž je pre kulture, te se kultura ispostavlja kao svojevrсно tumačenje – post scriptum igre kao učenja životu ili mogućoj varijanti života (koja ne mora ni biti)⁷.

Stoga posmatrače ne treba da začudi što je upravo ova igra okupirala neke od najvećih umova prošloga veka, koji su pritom i svetski poznatih filozofi kao što je to Bertrand Rasel. Naime, putem *Arhive Bertranda Rasela* poznata je njihova korespondencija iz 25-26. aprila 1940. godine o recenzijama knjige *Los Angeles Times*, kao i ona iz 1942 godine⁸. U ovom pismu, koje jeste deo i Raselove autobiografije, on svojem prijatelju ističe kako je pitanje međunarodne vlade bilo najvažnije svetsko političko i međunarodno-pravno pitanje toga doba⁹. Dakle, zapravo je veoma poznata činjenica kako je čuveni filozof, mnogi bi rekli analitičke provenijencije i tvorac logičkog paradoksa nazvanog po njemu, bio i veliki poštovalac lika i dela pominjanog bridž eksperta Elija Kalbertsona i to do te mere da, ne samo da je imao njegovu knjigu *The Strange Lives of One Man: An Autobiography* By Ely Culbertson (LONDON: 1940. HARDBACK in JACKET.) posedovao u svojoj velelepnoj privatnoj biblioteci, (već ju) je i smatrao za jednu

4 Pogledaj(te) i sledeće stranice: <https://www.bridgebase.com/>, <https://bridgewinners.com/>, <http://www.worldbridge.org/>, <http://www.eurobridge.org/>, <http://www.bridge.hr/> i <http://www.bridgeserbia.org/>, poslednji ulazi 11. 4. 2023.

5 Vidi(te): <https://csbnews.org/bridge-philosophy-by-alfred-sheinwold/>, poslednji ulaz 10. 04. 2023.

6 D., Pavkov, *Sporazumevanje u bridžu*, Tronik, Beograd-Sopot, 2005., str. 190.

7 (Is)to., str. 184.

8 B., Feinberg, *A Detailed Catalogue of THE ARCHIVES OF BERTRAND RUSSELL*, CONTINUUM 1 LTD, London, 1967., str. 151 i 204.

9 Vidi(te): <https://www.thefederalist.eu/site/index.php/en/federalism-in-the-history-of-thought/2253-bertrand-russell>, poslednji ulaz 10. 04. 2023.

od najboljih koju je pročitao u životu¹⁰. Rasel je u tekstu *Ključ za Kalbertsona* iz 1950. apostrofirao *kult mladosti* prisutan u Kalbertsonovoj pacifističkoj ličnosti, kako ga je Rasel doživljavao, opisujući to time što smatra da su takvi ljudi vredni divljenja koliko i retki, naročito ističući to rečima da

„Ostanak deteta u odrasloj osobi je jedna od karakteristika zaista izuzetnih muškaraca i možda glavni uzrok ljubazne odanosti koju oni inspirišu. Nešto od deteta postoji u svakom čoveku koji ima snažne nelične strasti koje dominiraju njegovim životom, jer takve strasti nadjačavaju instinkt samoodržanja i vode do herojskih postupaka od kojih bi razumna odrasla osoba uzmicala¹¹“.

3. FILOZOFIJA I BRIDŽ

Johan HUIZINGA – Homo ludens (1938.)

“...A sada ću Vergilu prijeći koji o istom znade reći: Protivan svakoj igri budi da ti se štetna žud ne zbudi, jer igra to je luda strast koja razara um i čast. Stoga vrlinu svoju brani da i nju igra ti ne rani. Prav' igrač treba srce i zlato, a ako gubi ništa zato...Kad bolesna trica mene se hvata začas će biti četiri brata. U igri je vazda grijeha trag i igrač nije Bogu drag – igračima je otac vrug”. – Sebastijan Brant – “O igračima” iz *Luđački brod* (1494.)¹².

I povrh Raselovog panegirika Kalbertsonovoj ličnosti, neko ko je zaista u istoriji filozofije na najprikladniji mogući način tematizovao pojam igre jeste bio niko drugi do holandski savremeni mislilac Johan Huizinga (1872-1945. – njegovo prezime se čita Hojzi(n)ga). Nakon dva poznata dela *Jesen srednjeg veka* iz 1919. i još popularnije studije iz 1924. o *Erazmu*, on 1938. objavljuje svoje verovatno za istoriju filozofije najznačnije delo pod naslovom *Homo ludens*. U okvirima dvanestog poglavlja ove knjige pod nazivom - “Element igre u današnjoj kulturi” Huizinga utvrđuje dijagnozu trenutnog stanja kulture igre konstatacijom da se XIX vek se odrekao mnogih igračkih elemenata, te se njemu usled toga nametnulo pitanje - *Koliko je u toj 1938. kultura igri*?¹³.

Zatim već u okviru prvog potpoglavlja *Sport* - ovaj autor iznosi stav da je on “kao društvena funkcija sve više širio svoje značenje u društvenom životu, te je u svoje područje uvlačio sve veći broj oblasti”, dok za bazične sportive on izdvaja da oni tek u neznatnoj mjeri poprimaju značaj organiziranog igranja¹⁴.

10 Vidi(te):[11 Vidi\(te\): \[12 J., Gizycki, A., Gorny, *Čovjek i hazard*, \\(Naslov originala: *Kulturalno-obyczajova historia geir*\\), Prosvjeta, Zagreb, 1973., str. 383-384.\]\(https://russell.humanities.mcmaster.ca/v25quote.htm, poslednji ulaz 10. 04. 2023.</p>
</div>
<div data-bbox=\)](https://www.abebooks.co.uk/servlet/BookDetailsPL?bi=1132724278&searchurl=an%3Dculbertson%2Bely%26sortby%3D17%26tn%3Dthe%2Bstrange%2Blives%2Bof%2Bone%2Bman%2Ban%2Bautobiography&cm_sp=snippet-_srp1_-_title2, poslednji ulaz 10. 04. 2023.</p>
</div>
<div data-bbox=)

13 J., Huizinga, *Homo ludens: o podrijetlu kulture u igri*, Naprijed. Zagreb, 1992., str. 176-191.

14 (*Is*)to., str. 176-177.

Naredno potpoglavlje *Sport napušta područje igre* čitaocima donosi saznanja da je se u posljednjem kvartalu XIX veka sport počeo razvijati u smislu sve ozbiljnijeg shvatanja igre, sa tom klauzulom da se upravo ovakvim disciplinovanjem igre, odnosno stavljanjem igre u domen kompeticije i razdvajanjem na amatersko i profesionalno zasigurno *gubi ponešto od njenog čisto igračkog sadržaja*¹⁵.

Kako bi došao do priče o igrama na ploči i sa kartama, a time i o bridžu Johan Huizinga je morao da otvori još jedno, novo potpoglavlje pod nazivom *Neatletičke igre kao sport* čiji bi se podnaslov mogao predstaviti rečima „ni igra ni zbilja - element *sui generis* van kulture i svetosti“¹⁶. U ovom poglavlju on naglašava da su tek, u tada najskorije doba, umne igre, kako one na ploči, tako i kartaroške dobile na publicitetu na način što su organizovana javna takmičenja koja su bila priznata, te su njima bili registrovani i rekordi, ali i zbog novinskih izveštajima koji su pisani u literarnom stilu. Huizinga ističe kao ključnu razliku između pomenutih dvaju vrsta igara to što je slučaj uvek prisutan kod igara sa kartama, a kod igara na ploči ne. On dodaje i činjenicu ako se kartaška igra tretira kao hazard, „ona je s obzirom na raspoloženje i duhovno stanje“ na jednakom nivou kao i kockanje i shodno tome skoro uopšte nije pogodna za formiranje klubova i javna takmičenja. Sa druge strane, oprezan je Huizinga, ako igra kartama zahteva misaone napore ona ne samo da dopušta osnivanje klubova, nego „upada u oči“ sve veće njeno uozbiljenje u percepciji drugih ljudi.

Iako je on smatrao da: „od l'hombrea i quadrille preko whista i bridgea igra karata prolazi proces sve većeg profinjenja, pa ipak, ona je tek u bridgeu savladala modernu društvenu tehniku igre“. *Smrtnu ozbiljnost bridža* on uviđa u postojanju priručnika i sistema, te velikih mastora i profesionalnih trenera. Shodno tome, on pominje i za to doba skorašnji novinski članak u kojem je godišnji prihod bračnog para Kalbertson bio procenjen na nešto više od dvesta hiljada (200.000) dolara za proteklu godinu. Da bi se prikazala punina značaja reči Johana Huizinge o ovoj igri nije zgoreg u potpunosti citirati nekoliko poslednjih rečenica u ovom poglavlju:

“Bridge danomice kao dugotrajna opća *craze* upija ogromnu množinu duhovne energije, na štetu ali i na korist društva. Teško da ovdje možemo govoriti o nekoj plemenitoj *diagoge* u onom smislu koji joj je pridavao Aristotel; to je posve neplodno znanje koje duhovne sposobnosti izoštrava tek jednostrano a dušu ne obogaćuje, koje sputava i troši velik dio intelekta i duhovne napetosti, a ova bi mogla biti bolje primijenjena — ali zato možda lošije usmjerena. Mjesto koje u današnjem životu zauzima bridge prividno upućuje na znatno jačanje igračkog elementa u našoj kulturi. Ali u zbilji nije tako. Čovjek, da bi se doista

15 (Is)to., str. 177-178.

16 (Is)to., str. 178-179.

igrao, za vrijeme igre mora biti djetetom. A možemo li to zaključiti po predano-
sti jednoj tako rafiniranoj i oštromnoj igri? Ako to ne možemo, onda toj igri
nedostaje njeno najhitnije svojstvo¹⁷.

***

Stoga, postaje potpuno jasno da se prema *duhovnosti bridža* može, a verovatno i treba zauzeti jedan ambivalentan stav koji će ne zanemarujući intelektualne dobrobiti ostvarene upražnjavanjem ove *mentalne gimnastike*, ipak jasno staviti do znanja da zbog svog veoma kompetitivnog karaktera u ovoj igri itekako mogu biti prisutne opasnosti kada je u pitanju jedan od osnovnih antičkih postulata kada je u pitanju smiso i ideja same filozofije kao discipline, a to svakako jeste ne samo *ljubav, prijateljstvo, naklonost ili težnja prema mudrosti, nego i briga, odnosno staranje o (ljudskoj) duši*.

4. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA FILOZOFIJE BRIDŽA

“Da li bi rizikovali ono što vam je preko potrebno da bi dobili ono što vam je suvišno? Pristupno pitanje onih koji misle da biraju svoj način života. Ja bih. Uostalom smatram da sve možeš da izgubiš ali ostani ono što jesi.” – Dejan Pavkov – *Sporazumevanje u bridžu*¹⁸.

Filozof, slavista, sociolog kulture i bridž autor, Dejan Pavkov, u svojoj knjizi *Sporazumevanje u bridžu* poredeći šah i bridž u smislu igre staraca naglašava da su ovo *polja poslednjeg susreta sa sopstvenom sujetom*, kao i da su *penzionerski klubovi poslednja stecišta homo ludensa*¹⁹ Shodno tome, ali i onome što se da iščitati kod Huizinge, uz saglasnost sa Pavkovljevim dodatkom da on ne može da tvrdi da je *intelektualno nadmetanje humanije od, recimo boksa*²⁰, u jednoj krajnjoj *filozofskoj definiciji* - bridž bi bio:

Logičko-dijalektička igra koja prevazilazi status igre i kao jedna misaonosportska praksa predstavlja društveni pharmakon - ((n)i otrov (n)i lek), jer iako vežbajući intelekt *izoštrava i jača* (neke) *duhovne sposobnosti*, ona ih neminovno i veoma *troši*, a dušu obogaćuje samo utoliko što može biti *mostograditelj(ka) (inter)nacionalnih prijateljstava*.

17 Ovaj deo koji je kod Huizinge u ovom izdanju *Homo ludensa* na str. 178-179. može se pronaći potpuno citiran i u publikaciji: J., Gizycki, A., Gorny, *Čovjek i hazard*, (Naslov originala: *Kulturalno-obyczajova historia geir*), Prosvjeta, Zagreb, 1973., str. 382-383.

18 D., Pavkov, *Sporazumevanje u bridžu*, Tronik, Beograd-Sopot, 2005., str. 200.

19 (Is)to., str. 191.

20 (Is)to., str. 200.

LITERATURA

Clay, J., *Culbertson. The Man Who Made Contract Bridge*, Weidenfeld and Nicolson, London, 1985.

Feinberg, B., *A Detailed Catalogue of THE ARCHIVES OF BERTRAND RUSSELL*, CONTINUUM 1 LTD, London, 1967. (Knjiga je dostupna putem linka: <https://www.mcmaster.ca/russdocs/Feinberg%20RA1%20Catalogue.pdf>)

Gizycki J., Gorny, A., *Čovjek i hazard*, (Naslov originala: *Kulturalno-obyčajova historia geir*), Prosvjeta, Zagreb, 1973.

Huizinga, Johan, *Homo ludens: o podrijetlu kulture u igri*; s njemačkoga preveli Ante Stamać... [et al.]. – Zagreb: Naprijed. 1992. - 198 str., 16 listova s tablama (djelomice u bojama); 24 cm. – (Kultura i civilizacija).

Pavkov, Dejan, *Sporazumevanje u bridžu*, Tronik, Beograd-Sopot, 2005., 209 strana, latinica, meki povež, ilustrovano-fotografije.

INTERNET LINKOVI

<https://www.bridgebase.com/>

<http://www.bridge.hr/>

<http://www.bridgeserbia.org/>

<https://bridgewinners.com/>

<https://csbnews.org/bridge-philosophy-by-alfred-sheinwold/>

<http://www.eurobridge.org/>

<https://www.thank-you-partner.com/>

<https://www.thefederalist.eu/site/index.php/en/federalism-in-the-history-of-thought/2253-bertrand-russell>

<http://www.worldbridge.org/>

<https://russell.humanities.mcmaster.ca/v25quote.htm>

[https://www.abebooks.co.uk/servlet/BookDetailsPL?bi=1132724278&searchurl=an%3Dculbertson%2Bely%26sortby%3D17%26tn%3Dthe%2Bstrange%2Blives%2Bof%2Bon%2Bman%2Ban%2Bautobiography&cm_sp=snippet-_-srp1-_-title2,](https://www.abebooks.co.uk/servlet/BookDetailsPL?bi=1132724278&searchurl=an%3Dculbertson%2Bely%26sortby%3D17%26tn%3Dthe%2Bstrange%2Blives%2Bof%2Bon%2Bman%2Ban%2Bautobiography&cm_sp=snippet-_-srp1-_-title2)